

İŞÇİ PROFİLİ ARAŞTIRMASI:ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ*

Zühtü ALTAN
Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Deniz KAĞNICIOĞLU
Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Yener ŞİŞMAN
Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Zerrin SUNGUR
Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Yaşadığımız dönemde, iş ilişkileri ile yaşamı başta olmak üzere, hemen her alanda hızlı ve giderek ivme kazanan gelişmelerle karşılaşmaktayız. Bu sürecin uyararak biçimlendirdiği yeni koşullar ise, şüphesiz ki işçilerin profilini değiştirmektedir. Ancak literatürde konuya ilişkin oldukça sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır.

Bu çalışmada işçilerin; sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri, sınıfsal ve kültürel özellikleri, çalışma yaşamı ve sorunlarına ilişkin düşünceleri ile sendikal özelliklerini saptamak amaçlanmıştır ve amaca ulaşmak üzere betimsel yöntem kullanılmıştır.

Araştırmanın ana kütlesi Eskişehir'deki tüm işçilerdir. Örneklem olarak 560 işçi kapsama alınmıştır.

Bulgulara göre, Eskişehir'deki işçilerin büyük bir kısmının, 40 yaş ve altında, erkek olduğu, asgari ücretin bir miktar üzerinde gelir kazandığı, bu gelir ile bir tasarruf yapamadıkları görülmektedir. İşçilerin çoğu kentsel kökenli olmasına rağmen, kırsal alanla bağları halen devam etmektedir. İş güvencesi, işçiler tarafından çalışma yaşamının en önemli sorunu olarak görülmektedir. Ancak, işçiler iş ilişkileri ile yaşamına ilişkin hukuki düzenlemelerle ilgili yeterli bilgiye ve örgütlenme deneyimine sahip değildir.

ANAHTAR KELİMELER

Anahtar kelimeler: İşçi, sendika, sınıf, işçi profili, Sosyal Politika, Eskişehir

*Bu çalışma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonunca kabul edilerek desteklenen, aynı başlıklı ve 020610 nolu araştırma projesi temel alınarak hazırlanmıştır.

THE RESEARCH OF WORKER PROFILE: THE CASE OF ESKİŞEHİR*

Zühtü ALTAN
Anadolu University,
Faculty of Economic and Administrative Sciences

Deniz KAĞNİCİOĞLU
Anadolu University,
Faculty of Economic and Administrative Sciences

Yener ŞİŞMAN
Anadolu University,
Faculty of Economic and Administrative Sciences

Zerrin SUNGUR
Anadolu University,
Faculty of Economic and Administrative Sciences

Nowadays, we have been faced by great developments accelerated day by day. These developments have caused profound changes in working life and relations. The new conditions which aroused and shaped have been changed: the profile of workers in Turkey, but studies related with this subject are not sufficient enough in literature.

This study aims at examining the socio-economic, demographic, social and rural characteristics of workers. Besides, worker's attitudes toward working life and related with unions have been researched. Descriptive analysis has been used in this study.

The universe of the survey is all workers in Eskişehir. 560 workers have been taken as a sample.

According to the results, most of the workers in Eskişehir are under the age of 40 and male, earning nearly the minimum wage and incapable of saving with this income. Although they have mostly urban origins, they already have rural ties. Job security is perceived as the most important problem of working life by workers. In addition, while, they have not enough knowledge about legislation which is related to working life and relations in Turkey. Workers have also not enough experience of unionization.

KEYWORDS

Worker, labour union, class, worker profile, social policy, Eskişehir

*This study is based on a research project with number 020610 supported by Anadolu University Scientific Research Commission.

1. GİRİŞ

Sanayi Devrimi'nden günümüze kadar ekonomik ve sosyal yapıda meydana gelen gelişmeler, çalışma hayatına da yansımış, böylece işçilerin çalışma koşullarını olduğu kadar onların aile yapılarından, yaşam kalitelerine ve tüketim alışkanlıklarına kadar birçok unsuru etkilemiştir.

Özellikle 1970'li yıllardan itibaren gelişmiş ülkelerde ekonomik, siyasal ve sosyal alanda yaşanan değişiklikler, standart istihdam ilişkisine dayalı geleneksel yapıyı yıkarak, esnekliğe dayalı, teknoloji yoğun ve hizmet sektörü ağırlıklı bir istihdam yapısı yaratmıştır. Bu süreçte ortaya çıkan en önemli gelişmeler, üretim modelindeki değişimler, teknolojik değişimler, işgücünün yapısal değişimi, istihdamın sektörel dağılımındaki değişimler ve esnek çalışmanın yaygınlaşmasıdır.

Teknolojik gelişmeler ve üretim sürecinde meydana gelen değişiklikler, yeni bir işçi modeli ortaya çıkarmıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerde geleneksel işgücü grubuna katılan kadın işçiler, genç işçiler ve işgücünün vasıf düzeyindeki gelişmeler bu modeli şekillendirmektedir. Ayrıca beyaz yakalı olarak nitelendirilen öğrenim düzeyi yüksek, vasıflı çalışanların işgücü yapısı içindeki oranı da artmaktadır.

Hizmet sektörünün gelişmesinin yanısıra, yeni teknolojik gelişmelerin ve üretim modelindeki değişimlerin etkisiyle esnek çalışma biçimleri ekonomide ağırlık kazanmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak, iş kanunlarında işçiyi korumaya yönelik olarak getirilmiş birçok düzenleme ortadan kaldırılarak, çalışma koşullarının ve saatlerinin yeni teknolojilere ve üretim sürecine uyum sağlaması amaçlanmıştır. Bütün bu gelişmeler ise, klasik istihdam biçimlerine dayalı olarak gelişen sendikacılığı sektöre uğratmıştır. Sendikalar, yeni işgücü modeline ve üretim sürecine dayalı politikalar geliştiremedikleri için üye kaybetmiş ve zayıflamıştır. Sendikaların zayıflaması ve toplu pazarlık gücünün azalması ise özellikle vasıfsız ve yarı-vasıflı işgücü için hem ücret hem de çalışma koşulları açısından büyük kayıplara neden olmuştur.

Yukarıda ifade edilen tüm gelişmeler, Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde ise farklı bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Türkiye, her ne kadar küreselleşme ve ona bağlı olarak ortaya çıkan gelişmelerden etkilenmiş de olsa, çalışma hayatında ve dolayısıyla işgücünün ekonomik ve sosyal profilinde meydana gelen gelişmeler, ağırlıklı olarak ekonomik faktörlere bağlı biçimde açıklanabilir. Özellikle son dönemde yaşanan ekonomik krizlerin etkisiyle Türkiye'de hizmet sektöründe beyaz yakalı olarak çalışan vasıflı işgücünün önemli bir oranı, bu süreçte işsiz kalmıştır. Bunların büyük bir kısmı ise, aynı ücret düzeyinde ve koşullarda iş bulamamış, daha düşük ücret düzeylerinde ve farklı sektörlerde çalışmak durumunda kalmıştır. Ekonomik krizin etkisiyle talepte meydana gelen daralmalar, diğer sektörlerde de yansımış, özellikle küçük ve orta ölçekli

işletmelerin bu krize dayanamaması sonucu imalat sektöründe istihdamda önemli daralmalar meydana gelmiş, ücret düzeyinde önemli düşüşler yaşanmıştır. Bu süreçte, bir diğer önemli gelişme ise, 2003 yılında yürürlüğe giren yeni İş Kanunu olmuştur. Bu kanun esnek çalışmaya yönelik düzenlemeler getirerek, Türkiye’de istihdam ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Gerek işsizlik, gerekse yasal düzenlemelerde meydana gelen değişiklikler sendikalara da önemli ölçüde yansımıştır. 1990’lı yıllardan itibaren gittikçe zayıflayan sendikalar, 2000’li yıllarda daha fazla sorunla baş etmek zorunda kalmıştır. Özellikle, toplu pazarlıklarda krizden olumsuz etkilenen işverenlerin baskısıyla sendikalar daha tavizkâr olmuş, ücret pazarlığının yerini iş güvencesi pazarlıkları almıştır. Sendikalar bir taraftan mevcut üyelerini elde tutmaya çabalarlarken, diğer taraftan yeni üyeleri örgütlemek durumundadır. Ancak, işsizliğin yüksek olduğu, esnek çalışmanın hukuki olarak da onaylandığı ve kamunun ekonomide ağırlığının azaldığı bir ortamda bu mücadele hiç de kolay gözükmemektedir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Eskişehir ilindeki işçilerin ekonomik, sosyal yapısı ve sorunlarını belirlemektir. Bu amaca dayalı olarak işçilerin; sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri (kökenleri, eğitim düzeyleri, vasıf düzeyleri, üye oldukları sivil toplum örgütleri, gelir düzeyleri, tüketim alışkanlıkları vb.); gündelik yaşamlarını çevreleyen kültürel ortamda bilgilenme kanalları (gazete ve kitap okuma alışkanlıkları, sinemaya ve tiyatroya gitme alışkanlıkları, seyrettikleri TV kanalları vb.) araştırılmıştır.

Diğer taraftan, işçilerin kendi kimliklerini nasıl tanımladıkları (dinine göre mi yoksa doğduğu bölgeye, şehre ya da ait olduğu sosyal sınıfa göre mi); yaptıkları işten memnun olup olmadıkları; maaşlarının yeterliliği, ikinci bir iş yapma durumları da araştırma kapsamına alınmıştır.

Ayrıca, İş Kanunu vs. kanunlar çerçevesinde işçilerin çalışma yaşamı ve iş ilişkilerindeki haklarını ne ölçüde bildikleri, iş güvencesi konusundaki görüşleri; ekonomik kriz, özelleştirme, esnek çalışma uygulamaları vb. hakkında neler bildikleri ve bu uygulamalardan nasıl etkilendikleri sorgulanmıştır.

Bunların yanında işçilerin toplum ve siyasete ilişkin görüşleri ile ilgili olarak; kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi, herhangi bir sivil toplum kuruluşuna ya da siyasi partiye üye olup olmadıkları, ülkemizdeki en önemli buldukları üç sorunun neler olduğu, bu sorunların çözümünde en çok güvendikleri üç kurumun hangileri olduğu, Türkiye’nin geleceği ile

ilgili düşünceleri araştırılmıştır.

Bu çalışmada, Eskişehir ilinde çalışan işçilerin profili çıkarılmasına çalışılmıştır. Türkiye genelinde gayrisafi milli hasıladaki altıncı sırada bulunan, nüfus açısından bakıldığında ise çok az göç alan, kamu sektörü çalışanlarının ve ücretli-maaşlı-yevmiyeli çalışanların oranının yüksek, sosyal ve kültürel faaliyetlerin ise tatmin edici düzeyde olduğu Eskişehir’de yapılan bu çalışma, Türkiye’de sanayileşen bir kentin yapısı ve dinamikleri hakkında kapsamlı bilgi vermektedir.

2.2. Araştırmanın Kapsamı

Çalışmanın ana kümesini Eskişehir İl sınırları içinde çalışan tüm işçiler oluşturmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İstatistik Daire Başkanlığı’ndan elde edilen verilere göre Eskişehir’de farklı faaliyet kollarında çalışan toplam 56.000 işçi bulunmaktadır.

Burada işçi kavramıyla kastedilen işçi statüsünde çalışanların tümüdür. 4857 sayılı İş Kanunu’na göre “Bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişiye işçi denir” (Madde 2). Bu bağlamda, çalışmanın kapsamı yalnızca sanayi işçilerini içermemektedir. Araştırma mavi yakalı işçileri, niteliksiz hizmet işçilerini, beyaz yakalı ve nitelikli işçileri kapsamaktadır. Araştırma bulgularının ve değerlendirilmelerin bu doğrultuda yapılması daha sağlıklı olacaktır.

2.3. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, esas olarak niceliksel araştırma yöntemlerinden betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar, bir konuda halihazırdaki durumu saptamayı hedefleyen araştırmalardır. Sosyal bilimlerde en yaygın betimsel araştırma çeşidi anket araştırmalarıdır (Kırcaali-İftar, 2000). Bu çalışma kapsamında da anket araştırması yapılmıştır.

2.4. Araştırmanın Ana Kütesi ve Örnekleme

Bu araştırmanın ana kütesi yukarıda da söylenildiği gibi Eskişehir’de çalışan tüm işçilerdir. Evrenin büyük olması nedeniyle (56.000 işçi) araştırmada, evrenden örnekleme alma yoluna gidilmiştir. Ana kütle büyüklüğü dikkate alındığında %5 güvenilirlik seviyesine göre toplam 321 işçiye anket uygulanması yeterlidir. Ancak araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için bu sayı daha da yükseltilerek örnekleme hacmi olarak 560 işçi kapsama alınmıştır. Bu aşamada, örneklemin ana kütle temsil yeteneğini arttırmak amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İstatistik Daire Başkanlığı ile Türkiye İş Kurumu’ndan temin edilen ayrıntılı veriler bilgisayar ortamına aktarılmış, Eskişehir ilindeki kamu-özel sektör işçilerinin oranı ile küçük-orta-büyük ölçekli işyerlerinde çalışan işçilerin oranlarını aynı şekilde örnekleme de yansıtacak bir biçimde kotalar konulmuştur. Sonrasında

bilgisayar yardımı ile ve konulan kotalar dahilinde rasgele seçilen işçilerle örneklem oluşturulmuştur.

2.5. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve 88 sorudan oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan anketler iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm, ankete katılan bireylerin yaş, cinsiyet vb. demografik özellikleri; ikinci bölüm, araştırma soruları doğrultusunda katılımcıların davranış, görüş ve beklentilerini belirlemeye yönelik olarak yapılandırılmıştır.

Soruların kapalı uçlu olmasına çalışılmış, ancak bazı soruların niteliği dikkate alınarak yarı açık uçlu ve açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Sorular hazırlandıktan sonra, alan araştırması konusunda tecrübeli istatistikçi ve sosyologlardan uzman görüşü alınmış ve anket formunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Sonraki aşamada, hazırlanan soruların geçerlilik ve anlaşılabilirliğinin test edilmesi için Eskişehir Bölgesi'nde rasgele seçilen 40 kişi ile sınırlı bir pilot araştırma yapılmıştır. Anket formunun son hali bu pilot araştırma sonuçları doğrultusunda oluşturulmuştur.

2.6. Verilerin Toplanması

Araştırmanın niceliksel boyutunda veri toplamak üzere anketörler kullanılmıştır. Bu anketörler araştırmanın konusu ve amaçları, katılımcılar, anketin içeriği ve uygulanması konusunda kısa süreli bir eğitimden geçirilmişlerdir. Hiç kimse anketi yanıtlamak için zorlanmamış, anketlerin uygulanması ve toplanması aşamalarında gizlilik ilkesine titizlikle uyulmuştur. Ayrıca ankete katılanlar çeşitli hediyelerle ödüllendirilmiştir.

2.7. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın bu aşaması iki yönlü bir değerlendirmeyi içermektedir:

Bilgisayar Yardımı İle Değerlendirme: Ankete verilen cevaplar bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS 11.0 programı kullanılmıştır.

Elle Değerlendirme: Bilgisayar yardımı ile değerlendirme çalışmasına paralel olarak bazı sorular elle değerlendirilerek tasnif edilmiş, daha sonra bilgi işlem değerlendirmesi ile birleştirilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Örneklemde Eskişehir'deki kamu/ özel sektör çalışanlarının oranı ile küçük-orta-büyük ölçekli işyerlerinde çalışan işçilerin oranları dikkate alınmış ve anketlerin %23,9'u kamu, %75,4'ü özel sektör işyerlerinde uygulanmıştır. Benzer şekilde anketlerin %53,2'si 1-9 arası işçi çalıştıran işyerlerinde, %25,4'ü 10-49 arası işçi çalıştıran işyerlerinde, %20,7'si 50 ve üzeri işçi çalıştıran işyerlerinde uygulanmıştır. Anket uygulanan işçilerin %28,8'i sendika üyesi iken, %70,4'ü sendika üyesi değildir.

Ankete cevap veren işçilerin %71,4'ü erkek, %28,6'sı ise kadındır. Ankete cevap veren işçilerin %27,5'i 25 yaş ve altı yaş grubunda iken, %22,1'i 26-30 yaş grubunda, %17'si 31-35 yaş grubunda, %12,5'i 36-40 yaş grubunda, %18'i ise 41 ve üzeri yaş grubunda bulunmaktadır. Bu veriden hareketle araştırma kapsamındaki işçilerin büyük kısmının 40 yaş ve altında bulunduğu ve bu bulgunun da Türkiye'nin demografik özellikleriyle paralellik gösterdiği söylenebilir.

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki Yüzdesi	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Okur-yazar değil	3	,5	,5	,5
	Okur-yazar	5	,9	,9	1,5
	İlkokul	82	14,6	15,0	16,5
	Ortaokul	95	17,0	17,4	33,8
	Çıraklık/Meslek Okulu	6	1,1	1,1	34,9
	Düz Lise	178	31,8	32,5	67,5
	Anadolu / Fen Lisesi	3	,5	,5	68,0
	Meslek / Teknik Lise	98	17,5	17,9	85,9
	İmam Hatip Lisesi	4	,7	,7	86,7
	Önlisans	28	5,0	5,1	91,8
	Lisans	40	7,1	7,3	99,1
Y. Lisans /Doktora	5	,9	,9	100,0	
Toplam	547	97,7	100,0		
	Boş	13	2,3		
Toplam		560	100,0		

Tablo 1'de yer alan, işçilerin eğitim düzeylerine ilişkin veriler incelendiğinde; cevap veren işçilerin %33, 8'inin günümüzde 8 yıla çıkmış olan zorunlu temel eğitim ve altında bir eğitim aldıkları, diğer taraftan %52,9'unun ise, bir kısmı mesleki nitelik taşıyan liselerden mezun oldukları görülmektedir. Lise mezuniyeti üzerinde eğitim düzeyine sahip olan işçilerin oranı ise %13,3'tür.

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Büyükşehir	306	54,6	56,0	56,0
	Şehir	163	29,1	29,9	85,9
	İlçe	30	5,4	5,5	91,4
	Kasaba	9	1,6	1,6	93,0
	Köy	36	6,4	6,6	99,6
	Yurtdışı	2	,4	,4	100,0
	Toplam	546	97,5	100,0	
	Boş	14	2,5		
Toplam		560	100,0		

Tablo 2’de işçilerin hayatlarının en büyük kısmını geçirdikleri yerler verilmiştir. Görülebileceği gibi ankete cevap veren işçilerin %85,9’u büyükşehir veya şehir cevabını vermiştir. Bu veriden hareketle işçilerin büyük bir kısmının kent kökenli olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmamızda yer alan işçilerin %13,6’sı köyde gelir elde ettiği bir toprağı bulunduğunu belirtirken, %28,9’u köyde gelir elde ettiği bir toprağı bulunmadığını belirtmiştir. Diğer bir soruda ise işçilere köyden erzak gelip gelmediği sorulmuştur. Buna göre, işçilerin %18,2’sine köyden belirli dönemlerde salça, yağ vb. erzak gelmekte iken, %26,4’üne köyden herhangi bir erzak gelmemektedir. Yukarıda yer alan veriler, ankete katılan işçilerin ağırlıklı olarak kent kökenli olduğunu göstermektedir. Ancak, bir şekilde köyle bağlantısı olanların oranı beklenenin bir miktar üzerinde bulunmuştur.

Tablo 3. İşçilerin Anne ve Baba Mesleklerine Göre Dağılımı

	Anne Mesleği				Baba Mesleği			
	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış %	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki Yüzdesi	Toplanmış %
İşçi	38	6,8	7,4	7,4	202	36,1	41,4	41,4
Çiftçi	26	4,6	5,1	12,5	110	19,6	22,5	63,9
Esnaf/ tüccar	6	1,1	1,2	13,6	73	13,0	15,0	78,9
Memur	11	2,0	2,1	15,8	69	12,3	14,1	93,0
Ev kadını	428	76,4	83,4	99,2	-	-	-	-
Diğer	4	,7	,8	100,0	34	6,1	7,0	100,0
Toplam	513	91,6	100,0		488	87,1	100,0	
Boş	47	8,4			72	12,9		
Toplam	560	100,0			560	100,0		

Araştırma kapsamına alınan işçilerin toplumsal özelliklerini ortaya çıkarmayı amaçlayan sorulardan bir kısmı da, anne ve baba mesleklerine

ilişkindir. Bu sorulardan elde edilen veriler ışığında, Eskişehir’de işçilerin içinde yetiştikleri ailelerin özelliklerine dair bir değerlendirme yapmak mümkündür.

Tablo 3’e göre, bu çalışma kapsamında ankete cevap veren işçilerin annelerinin önemli bir kısmı (%83,4) istihdam dışında yer almaktadır.

İşçilerin babalarının meslek dağılımına göre işçilerin %41,4’ünün babası işçi iken, %22,5’inin babası çiftçi, %15’inin esnaf ya da tüccar, %14,1’inin babası ise memurdur. Anketi cevaplayan işçilerin yaklaşık %62’sinin baba meslekleri dikkate alındığında, bu kesimin kent kökenli olduğu söylenebilir. Babası işçi olanların oranı yaklaşık olarak %41 kabul edilirse, iki kuşak arasında mesleki açıdan bir devamlılık olduğu ifade edilebilir.

Tablo 4. İşçilerin Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Dağılımı

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki Yüzdesi	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	1 kişi	39	7,0	7,6
	2 kişi	60	10,7	11,7
	3 kişi	144	25,7	28,0
	4 kişi	162	28,9	31,5
	5 kişi	76	13,6	14,8
	6 kişi	24	4,3	4,7
	7 kişi	4	,7	,8
	8 kişi	5	,9	1,0
	10 kişi	1	,2	,2
	Toplam	515	92,0	100,0
	Boş	45	8,0	
Toplam		560	100,0	

Tablo 4’de işçilerin hane halkı büyüklüğü verilmiştir. Buna göre, anketi cevaplayan 515 kişinin %7’sinin yalnız ya da bekar olduğu görülmektedir. Üzerinde araştırma yapılan ve bu soruyu cevaplayanların %10,7’si ise 2 kişiden oluşan hanelerde yaşamaktadır. Yukarıda sözü edilen 515 işçinin %59,5’i hane büyüklüğü 3 ve 4 kişiden oluşan çekirdek aile özelliklerine sahiptir. Diğer taraftan, hane büyüklüğü 5 ve 5’in üzerinde olan işçilerin oranı %21,5’tir.

Türkiye’de 2000 yılı genel nüfus sayımı verilerine göre hane halkı büyüklüğü 5’tir.¹ Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nce hazırlanan “Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması”nın 2003 yılı verilerine göre, Türkiye’de ailelerin küçüldüğü yolunda bir sonuca varılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarında Türkiye’de 4,1 kişi olan ortalama hane halkı büyüklüğü, kentsel alanlarda 3,9 kişi kırsal alanlarda ise 4,5 kişidir.²

1. <http://aile.gov.tr/aileist.htm> (erişim tarihi: 12/10/2004)

2. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tsa2003/basin/page1.htm> (erişim tarihi: 17/10/2004)

Eskişehir’de ise 2004 yılında yapılan bir araştırma sonucuna göre, hane halkı büyüklüğü 3,58’dir. Bu bağlamda, çalışmamızda elde edilen sonuçlarla Eskişehir’e ilişkin hane halkı büyüklüğü rakamlarının uyumlu olduğu görülmektedir (ETO, 2004, 39).

Tablo 5’de işçilerin evinde kendisi dışında bir gelir getirenin var olup olmadığı sorusuna yanıt aranmaktadır. Buna göre işçilerin %44,6’sı ailesinin geçimini tek başına kendisi üstlenirken, %38’inde bir kişi, %11,1’inde iki kişi, %1,4’ünde üç kişi, %0,2’sinde beş kişi daha işçi ile birlikte ailenin geçimine katkıda bulunmaktadır.

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki Yüzdesi	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Hayır	250	44,6	46,8	46,8
	1 kişi	213	38,0	39,9	86,7
	2 kişi	62	11,1	11,6	98,3
	3 kişi	8	1,4	1,5	99,8
	5 kişi	1	,2	,2	100,0
	Toplam	534	95,4	100,0	
	Boş	26	4,6		
Toplam		560	100,0		

Ankete katılan işçilerin yaklaşık %45’inin ailede gelir getiren tek kişi olması bizzat, işçilerin aldıkları ücretin yeterli olduğu anlamına gelmemektedir.

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Sahibiyim	174	31,1	31,9	31,9
	Lojman	5	,9	,9	32,8
	Aile üyelerinden birine ait	186	33,2	34,1	66,8
	Kiracıym	181	32,3	33,2	100,0
	Toplam	546	97,5	100,0	
	Boş	14	2,5		
Toplam		560	100,0		

Tablo 6’da işçilerin oturdukları konutun mülkiyet durumuna yer verilmiştir. Buna göre, işçilerin %31,1’i oturduğu konutun sahibi iken, %33,2’sinin oturduğu konut aile üyelerinden birine aittir. Eskişehir il merkezinde yaşayan hane halkının yaklaşık %60’ı oturduğu konutların sahibidir. Anket uygulanan işçilerde ev sahibi olanların oranı, Eskişehir geneline göre düşüktür. Ancak, aile üyelerinden birine ait konutlarda oturanlarla ev sahibi olanlarının toplam oranı, mülkiyet durumu ile ilgili rakamları Eskişehir ortalamasının üstüne çıkartmaktadır. Lojmanda oturanların oranı

ise, toplamda oldukça düşüktür. Bunun temel nedeni, lojmanların işçilere çok fazla tahsis edilmemesi olabilir. Zira Eskişehir %34,3 ile lojmanda oturma oranı açısından Türkiye'nin büyük kentleri arasında en yüksek orana sahiptir.

Araştırmamızda bir başka soruda oturdukları konuta sahip olan işçilerin bu konuta nasıl sahip oldukları sorulmuştur. Buna göre, işçilerin %10,2'si oturdukları konutu satın almış, %4,6'sı kendisi yapmış, %2'si yaptırmış, %8,8'i kooperatif yoluyla, %10,7'si ise miras yoluyla sahip olmuştur. Oturdukları konutun tipine göre, işçilerin %2,7'si gecekonduda, %36,4'ü müstakil tek katlı bir evde, %15,7'si müstakil çok katlı bir evde, %41,6'sı bir apartman dairesinde oturmaktadır. Bu rakamlar işçilerin yaşadıkları konutun kalitesine ilişkin olarak tek başına bir fikir vermekte yeterli değildir, ancak gecekondu konutların genel yüzde içindeki oranının düşük olması işçilerin yaşam koşullarının belirli bir düzeyde olduğu fikrini uyandırabilir. Diğer taraftan, apartman dairesinde oturanların oranının yüksek olması işçilerin kentli konut tiplerini tercih ettiklerini gösterebilir.

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki Yüzdesi	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	50 m ² 'den az	2	.4	.4	.4
	50-100 m ²	303	54,4	67,7	68,1
	101-150 m ²	128	23,1	28,6	96,7
	151-200 m ²	9	1,7	1,9	98,6
	201 m ² üzeri	3	.6	.6	100,0
	Toplam	445	79,5	100,0	
Boş		115	20,5		
Toplam		560	100,0		

Tablo 7'de işçilerin oturdukları evin net kullanım alanı verilmiştir. Buna göre, işçilerin büyük bir kısmı 100 m² ve altında evlerde oturmaktadır.

		K i ş i Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Ev	21	3,8	4,0	4,0
	Hayır	498	88,9	96,0	100,0
	Toplam	519	92,7	100,0	
Boş		41	7,3		
Toplam		560	100,0		

Tablo 8'de işçilerin kendisine ya da eşine ait gelir getiren ev, dükkan gibi bir gayri menkulünün bulunup bulunmadığı verilmiştir. Buna göre, işçilerin sadece %3,8'inin kendisine ya da eşine ait gelir getiren ev, dükkan gibi bir gayri menkulü bulunmaktadır.

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış %
Geçerli Cevap	Ev borcu	28	5,0	7,6	7,6
	Araba borcu	21	3,8	5,7	13,2
	Eşya borcu	161	28,8	43,5	56,8
	Çocukların eğitimi ile ilgili borç	20	3,6	5,4	62,2
	Sağlık harcamaları ile ilgili borç	4	,7	1,1	63,2
	Tüketici kredisi borcu	27	4,8	7,3	70,5
	Kredi kartı borcu	98	17,5	26,5	97,0
	Şahsi ödemeler	9	1,6	2,4	99,5
	Kömür borcu	1	,2	,3	99,7
	Arsa borcu	1	,2	,3	100,0
	Toplam	370	66,1	100,0	
	Boş yada borcu yok	190	33,9		
Toplam	560	100,0			

Tablo 9'da işçilerin borcunun bulunup bulunmadığı verilmiştir. Buna göre, işçilerin sadece %33,9'unun borcu bulunmamaktadır ya da bu soruyu cevaplandırmamıştır. Bu veriler dikkate alındığında, araştırma kapsamındaki işçilerin yarıdan fazlasının çeşitli nedenlerle borcu bulunduğu görülmektedir. Borç kalemleri içinde (eşya ve kredi kartı borcu) borçların yarıya yakını oluşturmaktadır. Bu durum Türkiye'nin genel tüketim profili ve eğilimlerine bir paralellik göstermektedir. Diğer taraftan, doğrudan tüketime yönelik olmayıp daha çok yatırım amaçlı kabul edilebilecek ev, araba ve arsa borçlarının toplam oranı %10 civarındadır.

Tablo 10. İşçilerin Aylık Gelirleri İle Tasarruf Yapıp Yapamama Durumlarına Göre Dağılımı

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki Yüzdesi	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Evet	90	16,1	17,0	17,0
	Hayır	445	79,5	83,8	100,0
	Toplam	535	95,5	100,0	
	Boş	25	4,5		
Toplam		560	100,0		

Tablo 10'da işçilerin aylık gelirleri ile tasarruf yapıp yapamadığı verilmiştir. Buna göre, işçilerin %16,1'i aylık geliri ile tasarruf yapabilirken, %79,5'i aylık geliri ile tasarruf yapamamaktadır. Araştırma kapsamındaki işçilerin tasarruf eğilimlerinin düşük olması, gelirlerinin yetersizliği ile açıklanabilir.

Tablo11. Aylık Geliri İle Tasarruf Yapabilen İşçilerin Bu Tasarrufları Değerlendirme Biçimlerine Göre Dağılımı					
		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki Yüzdesi	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Bankaya yatırıyorum	27	4,8	30,0	30,0
	Faizsiz bankacılık kurumlarına yatırıyorum	7	1,3	7,8	37,8
	Altın alıyorum	25	4,5	27,8	65,6
	Borsaya yatırıyorum	1	,2	1,1	66,7
	Gayrimenkul alıyorum	2	,4	2,2	68,9
	Döviz alıyorum	19	3,4	21,1	90,0
	Diğer	9	1,6	10,0	100,0
	Toplam	90	16,1	100,0	
	Boş	470	83,9		
Toplam		560	100,0		

Tablo 11’de aylık geliri ile tasarruf yapabilen işçilerin bu tasarrufları nasıl değerlendirdiği gösterilmiştir. Buna göre, ilk üç tasarruf aracının sırasıyla banka, altın ve döviz olduğu görülmektedir. Tasarruflarını faizsiz bankacılık kurumlarında değerlendiren işçilerin oranı ise dikkat çekicidir.

Tablo 12. İşçilerin Mesai Sonrası veya Hafta Sonu Gelir Getiren İkinci Bir İşte Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre Dağılımı

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki Yüzdesi	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Evet	53	9,5	9,8	9,8
	Hayır	488	87,1	90,2	100,0
	Toplam	541	96,6	100,0	
	Boş	19	3,4		
Toplam		560	100,0		

Tablo 12’de işçilerin mesai sonrası veya hafta sonu gelir getiren ikinci bir işte çalışıp çalışmadığı verilmiştir. İşçilerin çalışma düzenleri ve koşulları göz önüne alındığında büyük bir bölümünün ikinci bir işte çalışması zaten pek olanaklı görünmemektedir. Ancak ikinci bir işte çalışanların oranının %10’a yaklaşması bu grubun ek gelire ihtiyacının şiddetini ortaya koymaktadır.

Tablo 13. İşçilerin Harcamalarında Tercih Ettikleri Ödeme Biçimine Göre Dağılımı

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Nakit	359	64,1	65,4	65,4
	Sandık Çeki	19	3,4	3,5	68,9
	Kredi Kartı	171	30,5	31,1	100,0
	Toplam	549	98,0	100,0	
	Boş	11	2,0		
Toplam		560	100,0		

Tablo 13’de işçilerin harcamalarında genellikle hangi ödeme biçimini tercih ettiği verilmiştir. Buna göre işçilerin %64,1’i ödemelerinde nakit kullanmayı tercih ederken, %3,4’ü ödemelerinde genellikle sandık çekini, %30,5’i kredi kartını tercih etmektedir. Araştırma kapsamındaki işçilerin büyük bir kısmı harcamalarında genellikle nakit ödemeyi tercih etmektedirler. Kredi kartları hem elde edilme kolaylığı hem de taksitli ödeme olanağı sağlaması dolayısıyla işçilerin harcamalarında ikinci sırada tercih ettikleri ödeme şeklidir. Diğer taraftan, tablodan da görüldüğü gibi kooperatifler ve sandık çekleri eski cazibelerini yitirdiklerinden ve tüketim eğilimlerine paralel bir gelişim göstermediklerinden işçilerin çok az tercih ettikleri bir seçenek durumundadır.

Tablo 14. İşçilerin Herhangi Bir Mesleki Vasfının-Yeteneğinin Bulunup Bulunmama Durumuna Göre Dağılımı

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış Yüzde
Evet	268	47,9	51,0	51,0
	258	46,1	49,0	100,0
	526	93,9	100,0	
Boş	34	6,1		
Toplam	560	100,0		

Tablo 14’de işçilerin herhangi bir mesleki vasfının-yeteneğinin bulunup bulunmadığı verilmiştir. Buna göre, işçilerin %47,9’unun bir mesleki vasfı varken, %46,1’inin herhangi bir mesleki vasfı bulunmamaktadır. Bir başka deyişle, ankete katılan işçilerin yaklaşık yarısı kendilerini vasıflı olarak tanımlarken, diğer yarısı ise kendilerini vasıfsız olarak tanımlamıştır. Burada “mesleki vasfı” ile kastedilen işçinin yaptığı işle ilgili bir yeteneği ya da eğitiminin bulunup bulunmadığıdır.

Tablo 15. Mesleki Vasfı Bulunan İşçilerin Bu Mesleki Vasfı Edinme Yollarına Göre Dağılımı

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış %
Geçerli Cevap	Tecrübe ile	129	23,0	50,0
	Eğitim ile	105	18,8	40,7
	Özel ve resmi kurslar ile	18	3,2	7,0
	Diğer	6	1,1	2,3
	Toplam	258	46,1	100,0
Boş	302	53,9		
Toplam	560	100,0		

Tablo 15’de mesleki vasfı bulunan işçilerin bu mesleki vasfı nasıl edindiği verilmiştir. Tablo’ya göre, kendilerinin vasıflı olarak nitelendiren işçilerin %50’si vasıflarını tecrübe ile, %40’ı ise eğitim yoluyla kazandığını

belirtmiştir. Özel ve resmi kurslar ile vasıf edinenlerin oranı ise son derece düşüktür.

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Evet	144	25,7	27,3	27,3
	Hayır	383	68,4	72,7	100,0
	Toplam	527	94,1	100,0	
	Boş	33	5,9		
Toplam		560	100,0		

Tablo 16’da işçilerin işinde yükselme beklentisinin bulunup bulunmadığı verilmiştir. Buna göre, işçilerin %25,7’sinin işinde yükselme beklentisi bulunmakta iken, %68,4’ünün bir yükselme beklentisi bulunmamaktadır. İşçilerin %47,9’unun bir mesleki vasfı varken (Bkz. Tablo 14) işçilerin sadece %25,7’sinin işinde yükselme beklentisinin bulunması dikkat çekicidir.

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	5 yıl ve altı	251	45,1	49,0	49,0
	6-10 yıl arası	100	17,9	19,5	68,5
	11-15 yıl arası	62	11,1	12,1	80,6
	16-20 yıl arası	64	11,7	12,6	93,2
	21 yıl ve üzeri	35	6,3	7,0	100,0
	Toplam	512	91,4	100,0	
Boş		48	8,6		
Toplam		560	100,0		

Tablo 17’de işçilerin şu anda yaptıkları işi ne kadar süredir yaptıkları verilmiştir. Buna göre, işçilerin %45,1’i şu anda yaptığı işi 5 yıl ve altında bir süredir yaparken, %17,9’u 6-10 yıl arasında, %11,1’i 11-15 yıl arasında, %11,7’si 16-20 yıl arasında, %6,3’ü 21 yıl ve üzerinde bir süredir yapmaktadır. Ankete katılan işçilerin %49,6’sının 30 yaşın altında olduğu dikkate alınrsa, 5 yıldan daha az bir süredir çalışanların oranının yüksek olması olağan kabul edilebilir.

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdeleri	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Evet	125	22,3	23,8	23,8
	Hayır	400	71,4	76,2	100,0
	Toplam	525	93,8	100,0	
Boş		35	6,3		
Toplam		560	100,0		

Tablo 18’de işçilerin son beş yıl içinde işsiz kalıp kalmadığı verilmiştir. Buna göre, işçilerin, %22,3’ü son beş yıl içinde kısa bir süre de olsa işsiz

kalmış iken, %71,4'ü son beş yıl içinde hiç işsiz kalmamıştır. 2001 krizini de içine alan beş yıllık süreçte, işçilerin sadece %22,3'nün işsiz kaldığını belirtmesi dikkat çekicidir. Araştırma kapsamında yer alan işçilerin büyük bir kısmının 30 yaşın altında ve vasıfsız olduğu dikkate alındığında bu oranın daha yüksek çıkması beklenmekteydi.

Tablo 19. İşçilerin Yaptıkları İşten Memnun Olup Olmadıkları ve Değiştirmeyi Düşünüp Düşünmeme Durumuna Göre Dağılımı

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdeleri	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış %
Geçerli Cevap	Evet memnunum ve değiştirmeyi düşünmüyorum	329	58,8	61,5	61,5
	Hayır memnun değilim ama değiştirmeyi düşünmüyorum	123	22,0	23,0	84,5
	Hayır memnun değilim ve değiştirmeyi düşünüyorum	83	14,8	15,5	100,0
	Toplam	535	95,5	100,0	
	Boş	25	4,5		
Toplam		560	100,0		

Tablo 19'da işçilerin yaptıkları işten memnun olup olmadıkları, değiştirmeyi düşünüp düşünmedikleri verilmiştir. Buna göre, işçilerin %58,8'i yaptığı işten memnundur ve bu işi değiştirmeyi düşünmemektedir. %22'si yaptığı işten memnun değildir ancak bu işi değiştirmeyi de düşünmemektedir, %14,8'i ise yaptığı işten memnun değildir ve işini değiştirmeyi düşünmektedir. Yukarıdaki Tablo'ya göre işçilerin büyük bir çoğunluğu işinden memnundur ve değiştirmeyi düşünmemektedir. Ancak işinden memnun olmayan %38'lik bir işçi grubu içinde de, işini değiştirmeyi düşünmeyen %23'lük bir kesim vardır. İşçilerin işinden memnun olmadığı halde işini değiştirmeyi düşünmemesinin nedenleri ne olabilir? Bu soruya verilecek cevaplar işçilerin işyerindeki pozisyonuna ve çalıştığı işyerinin özelliklerine göre değişmekle birlikte, işçilerin şu an ki işlerinden daha iyisini bulabilecekleri konusundaki endişelerinin olması bizce en önemli nedenlerden birisidir. Ayrıca işçilerin, daha iyi koşullarda çalışabilecekleri bir işi bulmayı garantilemeden işini bırakmak istememeleri, işsizliğin olduğu bir ortamda doğal kabul edilebilir. Günümüzde iş güvencesi, çoğu zaman çalışma koşullarının önüne geçmektedir.

Aşağıdaki Tablo'ya ilişkin soruyu sadece işinden memnun olmayıp, değiştirmeyi düşünenler cevaplamıştır. Bu nedenle bu Tablo'daki veriler ankete katılan tüm işçiler üzerinden değil, sadece söz konusu gruba ilişkin olarak değerlendirilmelidir. Yaptığı işi değiştirmeyi düşünenler bu nedenlere ilişkin birden fazla şikâyetli işaretleyebilmiştir. Bu bağlamda en fazla işaretlenen neden gelir düzeyinin düşük olmasıdır (%12, 1). Bu nedeni işin devamlı ve düzenli olmaması (%8,9) ve çalışma koşullarının

ağır olması izlemektedir. İşyerindeki sosyal ilişkilerin zayıf olması (%6,9), ve işin toplumdaki statüsünün düşük olması da (%5,4) önceki nedenleri izleyen diğer nedenlerdir. Yapılan işin işçinin vasıflarına uygun olmaması (%4,2) ve işin sosyal güvencesinin olmaması ya da yetersizliği (%3,9) bu sıralamada sonlarda yer alan nedenler arasındadır.

Tablo 20. Yaptığı İşi Değiştirmeyi Düşünen İşçilerin Gerekçelerine Göre Dağılımı

Nedenler	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi
Gelir Düzeyinin Düşük Olması	68	12,1
Devamlı ve Düzenli Bir İş Sayılmaması	50	8,9
Çalışma Koşullarının Ağır Olması	50	8,9
İşyerindeki Sosyal İlişkilerin Zayıf Olması	39	6,9
Toplumdaki Statüsünün Düşük Olması	30	5,4
Yapılan İşin İşçinin Vasıflarına Uygun Olmaması	24	4,2
Sosyal Güvencesinin Olmaması ya da Yetersiz Olması	22	3,9
Diğer	6	1

Tablo 21. İşçilerin Günlük İş Saatleri Dışında veya Hafta Sonu Fazla Mesai Ücreti Almadan Çalışıp Çalışmama Durumlarına Göre Dağılımı

Geçerli Cevap		Kişi	Toplam	Cevap Verenler	Toplanmış
		Sayısı	İçindeki %	İçindeki Yüzdesi	%
Geçerli Cevap	Evet çalışıyorum	242	43,2	44,6	44,6
	Hayır çalışmıyorum	280	50,0	51,7	96,3
	Bilmiyorum	20	3,6	3,7	100,0
	Toplam	542	96,8	100,0	
	Boş	18	3,2		
	Toplam	560	100,0		

Tablo 21’de işçilerin günlük iş saatleri dışında veya hafta sonu fazla mesai ücreti almadan çalışıp çalışmadığı verilmiştir. Buna göre, işçilerin %43,2’si günlük iş saatleri dışında veya hafta sonu fazla mesai ücreti almadan çalışmakta olduğunu söylemiştir. Bu durumun temel nedeni, işsizlik oranının yüksek olduğu bir ortamda işçilerin işini kaybetme endişesi ile sessiz kalmasıdır. Aynı zamanda bu ortamın, işverenler tarafından yasal yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınarak değerlendirildiği söylenebilir. Bu soruya “bilmiyorum” biçiminde cevap veren işçilerin oranı da düşük olmakla birlikte (%3,7), işçilerin bir kısmının sahip olduğu hak ve sorumluluklarının farkında olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmamızda işçilerin bir siyasi partiye üye olup olmadığına ilişkin bir soruya yer verilmiştir. Buna göre, işçilerin %10’u bir siyasi partiye üye iken, %85,7’si herhangi bir siyasi partiye üye değildir. Diğer taraftan, işçilerin dernek, vakıf gibi herhangi bir sivil toplum örgütüne üye olup olmadığı sorulmuştur. Buna göre, işçilerin %13,8’i dernek, vakıf gibi herhangi bir sivil toplum örgütüne üye iken, %82,7’si hiçbir sivil toplum örgütüne üye değildir. Önceki verilerle birlikte ele alındığında, ankete katılan işçilerin

%23,8'inin bir siyasi parti ya da bir sivil toplum örgütüne üye oldukları görülmektedir. Bu oran, işçilerin sadece yaklaşık dörtte birinin örgütlülük bilincine sahip olduklarını göstermektedir.

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki Yüzdesi	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Evet	158	28,2	29,2	29,2
	Hayır	383	68,4	70,8	100,0
	Toplam	541	96,6	100,0	
	Boş	19	3,4		
Toplam		560	100,0		

Tablo 22'de işçilerin herhangi bir sendikaya üye olup olmadığı verilmiştir. Buna göre, işçilerin %28,2'si bir sendikaya üye iken, %68,4'ü herhangi bir sendikaya üye değildir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 2004 yılı verilerine göre, Türkiye'de sendikalaşma oranı %58,5'tir.³ Ankete katılan işçilerin sendikalaşma oranının Türkiye ortalamasının oldukça altında olduğu görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, anketin uygulama kapsamına, sendikalaşma oranının oldukça düşük olduğu küçük ve orta ölçekli işletmelerin de dahil olmasıdır. Ayrıca son dönemlerde yaşanan ekonomik krizler ve işsizlik işçilerin iş güvencesine verdiği önemi arttırmıştır. Ankete katılan işçilerin çoğunluğu ücretinden memnun olmadığı halde, bunu çözümlenebilir için sendikalı olmayı tercih etmemektedir. Bunda işverenlerin sendikalı işçilere karşı tutumları da rol oynamaktadır.

Araştırmamızda ankete katılan işçilerin tümüne daha önce başka bir sendikaya üye olup olmadığı sorulmuştur. Buna göre, işçilerin sadece %9,6'sı daha önce başka bir sendikaya üye olmuştur.

Tablo 23. İşçilerin Kendilerini Tanımlama Biçimlerine Göre Dağılımı

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki %
Geçerli Cevap	Sosyal sınıfa göre (işçi gibi)	133	23,8	26,6
	Doğduğum bölgeye göre (Eskişehirli, Ankaralı gibi)	113	20,2	22,6
	İşyerime göre (Arçelik işçisi, Eti işçisi gibi)	70	12,5	14,0
	Mesleğime göre (mühendis, tekniker, öğretmen gibi)	65	11,6	13,0
	Cinsiyetime göre (erkek, kadın gibi)	66	11,8	13,2
	Dinime göre (Müslüman, Hristiyan gibi)	19	3,4	3,8
	Kişiliğime göre	14	2,5	2,8
	Siyasi tercihime göre (CHP'li, AKP'li gibi)	5	,9	1,0
	İnsan olarak	6	1,1	1,2
	Mezhebime göre (Sünni, Alevi gibi)	4	,7	,8
	İsmimle	2	,4	,4
	Engelli olarak	2	,4	,4
	Yer ve duruma göre değişir	1	,2	,2
	Toplam	500	89,3	100,0
	Boş	60	10,7	
Toplam		560	100,0	

3 <http://www.csgb.gov.tr> (erişim tarihi: 26/06/2005)

Tablo 23’de işçilerin kendilerini öncelikle nasıl tanımladıkları verilmiştir. Buna göre, işçilerin %12,5’i kendisini işyerine göre, %11,6’sı mesleğine göre, %20,2’si doğduğu bölgeye göre, %0,9’u siyasi tercihine göre, %23,8’i sosyal sınıfına göre, %11,8’i cinsiyetine göre, %3,4’ü dinine göre, %0,7’si mezhebine göre, %2,5’i kişiliğine göre tanımlarken, %1,1’i kendisini insan olarak, %0,4’ü ismiyle, %0,4’ü engelli olarak tanımlamakta, %0,2’si ise bu tanımlamanın yer ve zamana göre değişeceğini belirtmektedir.

Tablo 24. İşçilerin Dinle İlgili Olarak Yaptıkları İbadetlere Göre Dağılımı

İbadetler	Her zaman	Çoğu zaman	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman	Toplam	Boş
	Cevap verenler içindeki %	Cevap verenler içindeki %	Cevap verenler içindeki %	Cevap verenler içindeki %	Cevap verenler içindeki %		
Dini kurumlara bağış yapmak	18,3	10,5	39,7	23,5	8,1	421	139
Cuma namazına gitmek	58,8	23,1	10,3	5,3	2,6	507	53
Kuran okumak/okutmak	7,4	10,6	43,8	26,6	11,6	406	154
Zekat ve fitre vermek	49,4	17,6	14,3	10,5	8,2	391	169
Camiye gitmek	11,1	10,8	27,6	29,8	20,6	369	191
Oruç tutmak	28,2	19,1	18,8	13,7	20,1	393	167
Namaz kılmak	10,4	7,1	22,3	27,2	33,0	367	193

Tablo 24’de işçilerin dinle ilgili olarak yaptıkları ibadetler verilmiştir. Buna göre, işçilerin %13,8’i her zaman, %7,9’u çoğu zaman, %29,8’i bazen, %17,7’i nadiren namaz kılmakta, %6,1’i ise hiçbir zaman namaz kılmamaktadır. Yine işçilerin %53,2’si her zaman, 20,9’u çoğu zaman, %9,3’ü bazen, %4,8’i nadiren oruç tutmakta, %2,3’ü ise hiçbir zaman oruç tutmamaktadır. İşçilerin %5,4’ü her zaman, %7,7’si çoğu zaman, %31,8’i bazen, %19,3’ü nadiren camiye gitmekte, %8,4’ü ise hiçbir zaman camiye gitmemektedir. İşçilerin, %34,5’i her zaman, %12,3’ü çoğu zaman, %10’u bazen, %7,3’ü nadiren fitre ve zekat vermekte, %5,7’si hiçbir zaman fitre ve zekat vermemektedir. İşçilerin, %7,3’ü her zaman, %7,1’i çoğu zaman, %18,2’si bazen, %19,6’sı nadiren kuran okumakta ya da okutmakta iken %13,6’sı hiçbir zaman kuran okumamakta ya da okutmamaktadır. İşçilerin, %19,8’i her zaman, %13,4’ü çoğu zaman, %13,2’si bazen, %9,6’sı nadiren cuma namazlarına gitmekte, %14,1’i hiçbir zaman cuma namazına gitmemektedir. İşçilerin, %6,8’i her zaman, %4,6’sı çoğu zaman, %14,6’sı bazen, %17,9’u nadiren dini kurumlara bağış yapmakta, %21,6’sı hiçbir zaman dini kurumlara bağış yapmamaktadır. İşçilerin gelir seviyesi ve tasarruf yapma eğilimleri (%17) düşük iken her zaman zekat ve fitre verenlerin oranının yüksek çıkması (%49,4) dikkat çekicidir.

Sorunlar	I. Sıra		II. Sıra		III. Sıra	
	Kişi sayısı	Toplam içindeki %	Kişi sayısı	Toplam içindeki %	Kişi sayısı	Toplam içindeki %
İş güvencesinden yoksunluk	319	57	2	,4	1	,2
Sosyal sigortanın yetersizliği	90	16,1	92	16,4	1	,2
Emeklilik yaşının yükseltilmesi	82	14,6	121	21,4	20	3,6
İşsizlik	33	5,9	183	32,7	67	12
Ücret düşüklüğü	11	2,0	75	13,4	225	40,2
Yasal düzenlemelerin yetersizliği	1	,2	16	2,9	87	15,5
Sendikaların güçsüzlüğü	3	,5	-	-	60	10,7
Diğer	2	,4	1	0,2	6	1,1
Toplam	541	96,6	490	87,5	467	83,4
Boş	19	3,4	70	12,5	93	16,6

Tablo 25’de işçilere göre çalışma hayatındaki en önemli üç sorun verilmiştir. Bu veriler incelendiğinde anket uygulanan işçilerin iş güvencesinden yoksunluk, işsizlik, ücret düşüklüğü ve emeklilik yaşının yükseltilmesi konusunu çalışma hayatının en önemli sorunları olarak gördüğü anlaşılabılır.

Sorunlar	I. Sıra		II.Sıra		III.Sıra	
	Kişi sayısı	Toplam içindeki %	Kişi sayısı	Toplam içindeki, %	Kişi sayısı	Toplam içindeki %
Dinsel konular	100	17,9	-	-	-	-
Anarşi/terör	194	34,6	41	7,3	1	,2
Güneydoğu sorunu	32	5,7	31	5,5	4	,7
Enflasyon/hayat pahalılığı	171	30,5	169	30,2	23	4,1
İşkence ve insan hakları	9	1,6	31	5,5	1	,2
İşsizlik	29	5,2	206	36,8	184	32,9
İş güvencesi	2	,4	18	3,2	69	12,3
Rüşvet ve yolsuzluk	3	,5	31	5,5	157	28,0
Çeteler ve mafyalaşma	-	-	2	,4	47	8,4
Devletin dış ilişkilersorunları	-	-	-	-	32	5,7
Toplam	540	96,4	529	94,5	518	92,5
Boş	20	3,6	31	5,5	42	7,5

Tablo 26’da işçilere göre ülkemizdeki en önemli üç sorun verilmiştir. Buna göre, işçilerin %34,6’sı anarşi/terörü, %30,5’i enflasyon/hayat pahalılığını, %17,5’i dinsel konuları ülkemizle ilgili en önemli sorun olarak görmektedir. İşçilerin %36,8’i işsizliği, %30,2’si enflasyon/hayat pahalılığını ülkemizdeki en önemli ikinci sorun olarak görmektedir. İşçilere göre ülkemizdeki en önemli üçüncü sorun ise %32,9 ile işsizlik, %28 ile rüşvet ve yolsuzluk, %12,3 ile iş güvencesidir.

Tablo 26’da yer alan verilere bakıldığında, anket uygulanan işçiler Türkiye’deki en önemli üç sorunu sıralamada anarşi ve terör sorununu, enflasyon ve hayat pahalılığına yakın oranda ve öncelikli olarak ele almışlardır. Bu durum, 2003 yılı içerisinde ve izleyen dönemde Türkiye’de ve tüm dünyada terörist saldırıların yeniden hız kazanmasıyla ilgili olarak düşünülebilir. İkinci sorun olarak işsizlik ve enflasyon/ hayat pahalılığı gibi ekonomik sorunlar yer almıştır. Üçüncü sırada ise, işsizlik sorunu yine ağırlıklı olmakla birlikte, bunu yolsuzluk ve rüşvet sorunu yakından izlemektedir. Bu sorunlar da, yolsuzluk ve rüşvet davalarının gündeme daha sık gelmesiyle ilişkilendirilebilir.

Araştırmamızda işçilerin İş Kanunu vb. kanunlar çerçevesinde çalışma yaşamı ve iş ilişkilerindeki haklarını bilip bilmediği sorulmuştur. Buna göre, işçilerin sadece %25,7’si çalışma yaşamı ve iş ilişkilerindeki haklarını arayabilecek kadar bilmektedir. İşçilerin %34,6’sı haklarını arayabilecek kadar olmasa da bilmektedir. İşçilerin %36,1’i ise haklarını bilmemektedir. Tüm bu veriler değerlendirildiğinde, anket uygulanan işçilerin yaklaşık dörtte birinin çalışma yaşamına ilişkin hak ve sorumluluklarını hak arayacak düzeyde bildiği görülmektedir. Bu durum, sendikalılık, çalışılan sektör gibi çeşitli nedenlere dayalı olarak açıklanabilir. Anket uygulanan işçilerin büyük bir kısmı, sahip oldukları hak ve sorumlulukları bilmediklerinden bu grubun bilinçsiz bir işçi grubu olarak nitelendirilmesi mümkündür. Diğer taraftan, işçileri bilgilendirme görevi, işverenlerin ve sendikaların sorumlulukları arasındadır, dolayısıyla bu durumdan sadece işçi sorumlu değildir.

Araştırmamızda işçilerin 4857 sayılı İş Kanunu ile getirilen düzenlemeleri bilip bilmediği ne ilişkin soruya da verilmiştir. Buna göre, işçilerin sadece %18,4’ü yeni İş Kanunu ile getirilen düzenlemeleri bilmektedir. İşçilerin %78,2’si ise yeni İş Kanunumuzla getirilen düzenlemeleri bilmemektedir. 4857 sayılı yeni İş Kanunu, 2003 yılında yürürlüğe girmiştir. Anketin uygulandığı dönemde kanun henüz yeni sayılabileceği için, işçilerin önemli bir kısmı, yeni İş Kanunu ile ilgili bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir. Bu kanunun tanıtılması, yeniliklerin benimsetilmesi için işletmelerde eğitim çalışmaları yapılmalıdır.

Tablo 27. İşçilerin Esnek Çalışma Uygulamaları İle İlgili Düşüncelerine Göre Dağılımı

Düşünceler	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım (fikrim yok)	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	Toplam
	Cevap verenler içindeki %	Cevap verenler içindeki %	Cevap verenler içindeki %	Cevap verenler içindeki %	Cevap verenler içindeki %	Cevap verenler içindeki %
Esnek çalışma işçiler açısından olumludur.	25,5	34,7	16,3	12,2	11,2	98
Uluslar arası/ ulusal rekabet çalışma yaşamında esnek çalışma uygulamalarını zorunlu kılmaktadır.	18,9	20,0	41,1	10	10	90
Esnek çalışma uygulamalarının artması ile işsizlik oranı azalacaktır.	19,4	31,2	21,5	15,1	12,9	93
Esnek çalışma uygulamaları işçilerin mevcut haklarında gerilemelere yol açacaktır.	18,5	17,4	25,0	27,2	12	92

Anket uygulanan işçiler arasında esnek çalışma ile ilgili uygulamalar hakkında bilgi sahibi olanların oranı oldukça düşüktür (%17,1). Esnek çalışma hakkında bilgi sahibi olanların yanıtlarının yer aldığı Tablo 27’de, esnek çalışma uygulamalarına olumlu bakanların oranı %60,2’dir. Esnek çalışmanın rekabet açısından zorunlu bir uygulama olduğu düşüncesine katılanların toplam oranı ise yaklaşık %40’tır. Bu soruda yer alan görüşlerden bir diğeri ise, esnek çalışmanın işsizliği azaltacağı yönündedir. Bu görüşe katılanların oranı yaklaşık %50’dir. Genel olarak değerlendirildiğinde, anket uygulanan işçilerin büyük bir kısmının esnek çalışma uygulamalarına olumlu baktığı söylenebilir.

Tablo 28’de işçilerin çalıştığı işyerlerinde son dönemde ekonomik krizler nedeniyle yapılan uygulamalar verilmiştir. Tablodaki veriler ışığında, son dönemde ekonomik krizler nedeniyle işyerlerinde tabloda sıralanan uygulamalardan hiçbirinin yaşanmadığını ifade eden işçilerin oranı %32,1 ile en yüksek orandadır. Diğer taraftan, söz konusu dönemlerde işyerlerinde birtakım değişik uygulamaların olduğunu ifade eden işçiler arasında ücretsiz izin kullanılması gibi uygulamalar yapıldığını belirtenler %15,2’dir. Bunu, %14,3 ile işten çıkartılmalar izlemektedir. Esnek çalışma uygulamaları içinde sayılabilecek diğer uygulamalar, ekonomik kriz dönemlerinde işyerlerinde yapılan uygulamalar arasında diğerlerine göre önemli bir yer tutmamaktadır.

Tablo 28. İşçilerin İşyerlerinde Son Dönemde Ekonomik Krizler Nedeniyle Yapılan Uygulamalara Göre Dağılımı

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki Yüzdesi	Toplanmış %
Geçerli Cevap	Ücretsiz izin verildi	85	15,2	20,6	20,6
	Yıllık ücretli izinin öne alındı	29	5,2	7,0	27,7
	Ücretler azaltılmadan çalışma saatleri düşürüldü	8	1,4	1,9	29,6
	Ücretler azaltıldı ve çalışma saatleri düşürüldü	15	2,7	3,6	33,3
	İşten atılmalar yaşandı	80	14,3	19,4	52,7
	Diğer	15	2,7	3,6	56,3
	Hiçbiri	180	32,1	43,7	100,0
	Toplam	412	73,6	100,0	
Boş	148	26,4			
Toplam		560	100,0		

Tablo 29. İşçilerin Ücret Artışı veya İş Güvencesi Seçeneklerinden Birisini Tercih Etmek Zorunda Kalmaları Durumunda Ne Yapacağına Göre Dağılımı

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Ücret artışını talep ederim	180	32,1	33,0	33,0
	İş güvencesini isterim	365	65,2	67,0	100,0
	Toplam	545	97,3	100,0	
	Boş	15	2,7		
Toplam		560	100,0		

Tablo 29’da işçilerin ücret artışı veya iş güvencesi seçeneklerinden birisini tercih etmek zorunda kalsaydı ne yapacağı verilmiştir. Buna göre, işçilerin %32,1’i ücret artışı veya iş güvencesi seçeneklerinden birisini tercih etmek zorunda kalsaydı ücret artışını talep edeceğini belirtirken, işçilerin %65,2’si bu durumda iş güvencesini isteyeceğini belirtmiştir. Bu soruda işçilere çok yüksek ücret alabilecekleri ancak iş güvencesinin olmadığı bir işi mi, yoksa ücreti yüksek olmadığı halde iş güvencesinin olduğu bir işi mi tercih ettikleri sorulmuştur. Cevap verenlerin %67’si iş güvencesini tercih etmektedir. Bu oran işsizliğin çok yüksek olduğu günümüzde işçilerin ücret artışından çok ücreti düşük de olsa, sürekliliği olan bir işi tercih ettiklerini göstermektedir. Daha önce anketimizde yer alan sorulardan bir tanesi işçilerin çalışma hayatında önemli gördükleri üç sorunla ilgilidir. Tablo 93’te yer aldığı gibi, iş güvencesinden yoksun olma, bu sorunların en başına yerleşmiştir. İş güvencesinin işçiler açısından her fırsatta ön plana çıkarılmasının en önemli nedeni Türkiye’nin son beş yıl içinde yaşadığı iki büyük ekonomik kriz ve bunların yol açtığı işsizliktir. Diğer taraftan, ücret düşüklüğü de önemli sorunlardan biri olarak belirtilmekle birlikte,

iş güvencesi kadar yüksek oranda değildir. Özellikle toplu pazarlıklarda sendikalar da vasıfsız ya da yarı vasıfsız işçiler için ücret artışından feragat ederek üyelerinin iş güvencesini sağlamaya çalışmaktadır. Ücret pazarlığının yerini, iş güvencesi aldığı için Türkiye’de son dönemlerde ücret düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ancak, vasıflı işçiler için bireysel pazarlıklar ücret ve çalışma koşullarını iyileştirmekte, bu tür işçiler hem iş güvencesi hem de ücret artışını birlikte sağlayabilmektedir.

Tablo 30. İşçilerin Kamu Kuruluşlarının Özelleştirilmesi Konusundaki Tutumlarına Göre Dağılımı

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Devlet tüm KİT’leri kapatmalı veya satmalı	40	7,1	9,0	9,0
	Devlet verimsiz/zarar eden KİT’leri kapatmalı veya satmalı	168	30,0	37,7	46,6
	Devlet KİT’leri işçilere satmalı	23	4,1	5,2	51,8
	Devlet KİT’leri satmamalı verimli hale getirmeli	115	20,5	25,8	77,6
	Devlet KİT’leri satmamalı ama yönetimini siyasetten bağımsız kılmalı	100	17,9	22,4	100,0
	Toplam	446	79,6	100,0	
	Boş	114	20,4		
Toplam	560	100,0			

Tablo 30’da işçilerin kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi konusundaki görüşleri verilmiştir. Araştırma kapsamına giren işçilerin büyük çoğunluğunun özelleştirmenin tamamen karşısında olmadığı görülmektedir. Araştırmada ankete cevap veren işçilerin yaklaşık %23’ü KİT’lerin satılmamasını istemekte, ancak KİT’lerin yönetiminin siyasetten bağımsız hale getirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu görüşü destekleyenler sorunun KİT’lerde değil, onların yönetiminde rol oynayan siyasetçilerde olduğunu düşünmektedir.

Araştırmada yer alan işçilerin yaklaşık %26’sı ise KİT’lerin satılmaması gerektiğini belirtirken, verimliliği ön plana çıkarmaktadır. Özelleştirmeden yana olan işçiler ise yaklaşık %52’lik bir orandır. Bu oran içinde %38’lik bir kesim sadece zarara eden/verimsiz olan KİT’lerin kapatılması veya satılması yönünde görüş ileri sürmekte; %9’u ise tüm KİT’lerin kapatılması veya satılması yönünde radikal bir çözüm öngörmektedir. Devletin KİT’leri işçilere satma yoluyla özelleştirmesini uygun bir çözüm yolu olarak görenlerin oranı %5,2’dir. Ankete katılanların yaklaşık % 25’i kamu, % 75’inin ise özel sektörde çalıştığı dikkate alınırsa, özelleştirme konusundaki tutumların dengeli bir şekilde dağılım gösterdiğini öne sürmek mümkündür. Özelleştirmeyi belirli şekillerde destekleyenlerin oranı %51,8 iken, özelleştirme karşıtı olanların oranı ise % 48,2’dir.

		Kişi Sayısı	Toplam İçindeki %	Cevap Verenler İçindeki %	Toplanmış Yüzde
Geçerli Cevap	Siyasi faaliyete karışmamalı	329	58,8	65,0	65,0
	İşçilerin hak ve çıkarları için gerekliyse siyaset ile ilgilenmeli	91	16,3	18,0	83,0
	Toplumdaki tüm kişi ve grupların hakları için siyasetle ilgilenmeli	71	12,7	14,0	97,0
	Siyasi parti kurmalı ve siyasetle doğrudan ilgilenmeli	15	2,7	3,0	100,0
	Toplam	506	90,4	100,0	
	Boş	54	9,6		
Toplam		560	100,0		

Tablo 31’de işçilerin sendikaların siyasi faaliyetleri konusundaki görüşleri verilmiştir. Buna göre, işçilerin %58,8’i sendikaların siyasi faaliyete karışmaması sadece işçilerin hak ve çıkarları ile ilgilenmesi gerektiğini belirtirken, %16,3’ü sendikaların işçilerin hak ve çıkarlarını korumak için gerekirse siyasetle de ilgilenmesi gerektiğini, %12,7’si sendikaların sadece işçilerin değil toplumdaki tüm kişi ve grupların haklarını korumak ve geliştirmek konusunda siyasetle ilgilenmesi gerektiğini, %2,7’si sendikaların siyasi parti kurması ve siyasetle doğrudan ilgilenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Kurumlar	Birinci kurum		İkinci kurum		Üçüncü kurum	
	Kişi sayısı	Toplam içindeki %	Kişi sayısı	Toplam içindeki %	Kişi sayısı	Toplam içindeki %
Cumhurbaşkanı	349	62,3	3	,5	-	-
Parlamento	75	13,4	147	26,3	2	,4
Siyasi partiler	24	4,3	39	7,0	54	9,6
Silahlı Kuvvetler	45	8,0	164	29,3	57	10,2
Malikemeler	8	1,4	29	5,2	48	8,6
Üniversiteler	19	3,4	48	8,6	48	8,6
Diğer kuruluşlar	1	,2	9	1,6	17	3,0
Sivil toplum örgütleri	3	,5	9	1,6	88	15,7
Polis teşkilatı	-	-	3	,5	53	9,5
Basın/medya kuruluşları	-	-	10	1,8	42	7,5
Sendikalar	-	-	23	4,1	20	3,6
İşveren örgütleri	-	-	-	-	24	4,3
Toplam	524	93,6	484	86,4	453	80,9
Boş	36	6,4	76	13,6	107	19,1

Tablo 32’de ise, bu sorunların çözümünde işçilerin en çok güvendikleri üç kurum verilmiştir. Buna göre işçilerin %62,3’ü Türkiye’deki sorunların çözümünde en çok Cumhurbaşkanına, %13,4’ü Parlamento’ya, %8’i Silahlı

Kuvvetlere güvenmektedir. İşçilerin %29,3'ü ise Türkiye'deki sorunların çözümünde ikinci olarak Silahlı Kuvvetlere, %26,3'ü Parlamenta, %8,6'sı üniversitelere, %7'si siyasi partilere güvenmektedir. İşçiler tarafından Türkiye'deki sorunların çözümünde üçüncü sırada güvenilen kurum ise %15,7 ile sivil toplum kuruluşları, %10,2 ile Silahlı Kuvvetler, %9,6 ile siyasi partiler, %9,5 ile Polis Teşkilatı, %8,6 ile üniversiteler, %8,6 ile mahkemeler, %7,5 ile basın, medya kuruluşlarıdır.

Tablo 33. İşçilerin Türkiye'nin Geleceği ile İlgili Düşüncelerine Göre Dağılımı

Ülkemizde önümüzdeki 5 yıla ilişkin düşünceler	Kesimlerle katılmayan	Katılıyorum	Katılmıyorum	Katılmıyorum (Beklenen yok)	Katılmıyorum	Kesimlerle katılmayanlar	Toplam	Oran
İstisizlik azalır.	8,9	20,9	27,4	22,2	20,6	383	177	
Ekonomik sorunlar çözülür.	7,2	22,9	28,2	25,5	16,2	376	184	
Gelir dağılımı düzelir.	6,3	10,7	24,7	33,0	25,3	364	196	
Enflasyon düşer.	8,0	23,9	32,0	22,7	13,4	362	198	
Askeri darbe olur.	7,9	5,7	18,4	29,5	38,5	353	207	
Türkiye AB'ye girer.	8,1	27,0	30,0	20,0	14,9	370	190	
Sendikalaşma oranı artar ve sendikaların etkinliği yükselir	5,2	18,0	40,2	21,1	15,4	356	204	
Türkiye yerinde sayar ve hiçbir şey değişmez.	22,6	17,5	20,3	23,8	15,8	399	161	

Tablo 33'de işçilerin Türkiye'nin geleceği ile ilgili düşünceleri verilmektedir. Ankete katılanlardan, Türkiye'nin geleceği hakkında yargı belirten sekiz cümleyi beşli tutum ölçeğine göre değerlendirmeleri istenmiştir. Bunun sonucunda, genel olarak işçilerin Türkiye'nin geleceği hakkında iyimser düşüncelere sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Bu oranlardan da anlaşılabilir gibi olumlu ve olumsuz görüşler arasındaki en çarpıcı fark, olumsuz görüşlerin ağırlıkta olduğu gelir dağılımındaki adaletsizliğe ilişkindir. Diğer taraftan, bunun tersine Türkiye'de önümüzdeki beş yıl içinde askeri darbe olacağına yönelik görüşler azınlıktadır, yani iyimser bir beklenti söz konusudur. Diğer taraftan, Türkiye'nin önümüzdeki beş yıl içinde AB'ye gireceğine ilişkin ifadeye yönelik olarak da olumlu ve olumsuz görüşler birbirine yakın orandadır.

Tablo 34'de işçilere göre 21. yüzyılda Türkiye'nin geleceğinin nerede olduğu verilmiştir. Tablo 33'de de belirtildiği gibi, anketi cevaplayan işçilerin %35'i, önümüzdeki 5 yıl içinde Türkiye'nin AB'ne gireceğine ilişkin olumlu fikir belirtmiştir. Bu soruda da, Türkiye'nin geleceğini AB'de gören kesim %47,5'le en yüksek orana sahiptir. Bunu takiben, Türkiye'nin geleceğini Türk Dünyası'nda görenler %15,5'le ikinci sırada yer almaktadır. Bunu %5,3'le ABD ve %4,8 ile İslam Dünyası izlemektedir. Diğer taraftan, %23,3 gibi önemli bir orana sahip olan bir kesim, Türkiye'nin geleceğini

hiçbir birlik ya da ülke desteğine bağlı görünmezken, %3,6'lık bir kesim ise diğer seçeneğini tercih etmiştir.

Tablo 34. İşçilerin 21. Yüzyılda Türkiye'nin Geleceğinin Nerde Olduğu Konusundaki Düşüncelerine Göre Dağılımı

	Kisi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi	Cevap Verenler İçindeki %	Toplamın Yüzde
Cevap Verenler	Azınlık Birliğinde	249	44,5	47,5
	İslam dünyasında	25	4,5	4,8
	Türk dünyasında	81	14,5	15,5
	ABD'de	28	5,0	5,3
	Fransa'da	122	21,8	23,3
	Diğer	19	3,4	3,6
	Toplam	524	93,6	100,0
Boş	36	6,4		
Toplam	560	100,0		

4. SONUÇ

Bu çalışmada ayrıntılı yorumlara girmemeye mümkün olduğunca özen göstererek, üzerinde kapsamlı tartışmaların yapılabileceği bulguları sunmakla yetinildi. Kuşkusuz, bu çalışmanın ortaya koyduğu sonuçları farklı bakış açılarıyla ele alarak derinlemesine tartışmak mümkündür. Burada önemli olduğunu düşünülen kimi bulgulara değinmekle yetinilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, köyde yetişmiş, babası çiftçi olan, eğitim seviyesi düşük, hiçbir mesleki vasfı bulunmayan bir işçi kesiminden ziyade, kente yetişmiş, babası işçi olan ve eğitim seviyesi ülke ortalamasının üzerinde ve belirli ölçülerde mesleki vasfa sahip bir işçi kesiminden söz edilebilir. Kentlerde sosyalleşmiş ikinci kuşak işçilerin zaman içinde güçlü kompozisyonu içinde daha ağırlıklı bir konuma gelmekte oldukları düşünülmektedir.

İşçilerin önemli bir kısmı ailesini tek başına geçindirmektedir. Tamamına yakınının ise kendisine yada eşine alt gelir getireci bir mülkü bulunmamaktadır. Bu nedenle de işçiler tasarruf yapamamakta hatta borçlu bulunmaktadır.

Kendisini din, mezhep, etnik kökene göre tanımlayan işçilerin oranı çok düşüktür. İşçiler kendilerini esas olarak sosyal sınıfına, doğduğu bölgeye, işyerine, mesleğine ve cinsiyetine göre tanımlamaktadır.

Anket uygulanan işçiler, Türkiye'deki en önemli sorun olarak enflasyon ve terör sorunu ile enflasyon ve hayat pahalılığını yakın oranlarda ve öncelikli olarak ele almışlardır. İş güvencesinden yoksunluk, işsizlik, ücret düşüklüğü ve emeklilik yaşının yükseltilmesi konusu ise çalışma hayatının en önemli

sorunları olarak görülmektedir. İşçilerin Türkiye'nin geleceği hakkında iyimser düşüncelere sahip oldukları ise söylenilemez.

İşçiler, sendikaların haklarını koruyamadığını düşünmekte ve bu durumun nedeni olarak yasal düzenlemelerin sendikal faaliyetleri kısıtlamasını görmektedir. Ancak bu bulgu işçilerin sendikal örgütlenmeden uzaklaştığı şeklinde yorumlanamaz.

KAYNAKÇA

Kırcaali İftar, G. (2000), Bilimsel Araştırma Yöntemleri Ders Notları.

(193.140.21.192:8000/web-ct/courses/bay/html adresinden 12 Aralık 2001 tarihinde elde edilen nüsha).

ETO. (2004). Sosyo Ekonomik Profil ve Yerel Yönetimlere Bakış. Eskişehir: ETO Yayını.

<http://www.csgb.gov.tr> (erişim tarihi: 26/ 06/2005)

<http://aile.gov.tr/aileist.htm> (erişim tarihi: 12/10/2004)

<http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2003/basin/page1.htm> (erişim tarihi: 17/10/2004)

